

Töövõime toetamise skeemi loomise ja juurutamise makromajandusliku mõju hindamine

Metoodikaraport

praxis | mõttekoda

RAK RAKENDUSLIKU
ANTROPOLOOGIA
KESKUS

**TURU-
UURINGUTE
AS**

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

Uuring valmis Sotsiaalministeeriumi tellimusel ja rahastati projektist 2014-2020.13.01.16-0009 „Sotsiaalministeerium tehniline abi“.

Metoodikaraport on uuringu tulem, mis täpsustab uuringu lõppraportis kasutatud andmete kogumise ja koondamise metoodikat ning aitab mõista küsitlusuuringute ja registriandmete standardtabelites esitatud tulemusi.

Metoodikaraporti autorid on (tähestiku järjekorras):

Sten Anspal (Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar)

Ehti Järv (Rakendusliku Antropoloogia Keskus)

Epp Kallaste (Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar)

Merlin Nuiamäe (Poliitikauuringute Keskus PRAXIS)

Liina Rajaveer (Rakendusliku Antropoloogia Keskus)

Siiri-Lii Sandre (Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar)

Marko Sõmer (Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar)

Vaike Vainu (Turu-Uuringute AS)

Küsitlustööde juhid (Turu-Uuringute AS):

Kaja Södor, Angelina Oblikas, Vaike Vainu

Välitöödel osalenud antropoloogid (Rakendusliku Antropoloogia Keskus):

Kaia Beilmann, Ehti Järv, Liina Rajaveer, Sigrid Solnik

Registriandmete puhastamine ja analüüsiks ettevalmistamine (Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar):

Sten Anspal, Marko Sõmer

Sisukord

MÕISTED JA LÜHENDID	4
SISSEJUHATUS	7
1 TÖÖANDJATE KÜSITLUS	8
2 VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE KÜSITLUS	11
3 EKSPERTIDE INTERVJUUD	15
4 TÖÖANDJATE INTERVJUUD	17
5 VÄHENENUD TÖÖVÕIMEGA INIMESTE INTERVJUUD	18
6 REGISTRIANDMETE KOOSSEIS JA STANDARDTABELITE KOOSTAMISE METOODIKA	24
6.1 REGISTRIANDMETE KASUTAMISE EESMÄRK	24
6.2 ANDMETE KOOSSEIS.....	24
6.2.1 Töötukassa registrid (EMPIS ja TETRIS)	24
6.2.2 Sotsiaalkindlustusameti registrid (SKA)	25
6.2.3 Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS)	26
6.2.4 Rahvastikuregister (RR).....	27
6.3 ANDMETE JA TUNNUSTE ETTEVALMISTUS	27
6.3.1 Uuringu sihtgrupp	27
6.3.2 Vanus ja surm	27
6.3.3 Haridus.....	28
6.3.4 Elukoht	29
6.3.5 Töine tulu ja hõive.....	30
6.3.6 Töövõime ulatus (TK)	31
6.3.7 Töövõimetuse määr (SKA).....	33
6.4 VAATLUSALUSED GRUPID (STANDARDTABELI READ)	34
7 TVR-I FINANTSMUDELI METOODIKA	38

Mõisted ja lühendid

BS		Töövõimereformi finantsmudeli baasstsenaarium
BS alt		Töövõimereformi finantsmudeli alternatiivne baasstsenaarium
EHIS	-	Eesti Hariduse Infosüsteem
EMTA	-	Eesti Maksu- ja Tolliamet
OTV	- Osalise töövõimega inimesed ja osaline töövõime	- Inimesed, kellel on töötukassas tuvastatud töövõime hindamisel osaline töövõime.
PTV	- Puuduva töövõimega inimesed ja puuduv töövõime	- Inimesed, kellel on töötukassas tuvastatud töövõime hindamisel puuduv töövõime.
Põhidiagnoos	-	TVH eksperdiarvamuses või püsiva töövõimetuse ekspertiisis märgitud peamine töövõime vähenemise või töövõimetuse põhjustanud diagnoos RHK-10 klassifikatsiooni alusel.
RR	-	Rahvastikuregister
SKA	-	Sotsiaalkindlustusamet
SM	-	Sotsiaalmaks
SoM	-	Sotsiaalministeerium
Tegevuspiirang	-	Töövõime hindamise eksperdiarvamuses märgitud tegutsemispiirangud, mida vastavalt TVH metoodikale hinnatakse seitsmes kehalise ja vaimse võimekuse valdkonnas.
TK	-	Töötukassa
TVH	- Töövõime hindamine	- Töövõimehindamine, mis võeti kasutusele töövõimereformiga alates 2016. a juulist. Esmane TVH - Esimene töövõime hindamine töötukassas inimestel, kellel pole varem töövõimet hinnatud. Esmane TVH võib olla muuhulgas inimestel, kellel on olnud varem sotsiaalkindlustusametis tuvastatud püsiv töövõimetus.

TVM	- Püsivalt töövõimetud inimesed või püsiv töövõimetus	- Inimesed, kellel on tuvastatud sotsiaalkindlustusametis töövõimetus ekspertiisiga püsiv töövõimetus sõltumata töövõimetus määrast. Püsiva töövõimetus ekspertiise ei tehta alates 2017. aasta algusest.
TVM sisenejad	-	- Inimesed, kellel on olnud viimase kahe aasta jooksul püsiv töövõimetus ja kellel tuvastati töötukassas esimest korda töövõime vähenemine.
TVM taotlejad	- Töövõime hindamist taotlevad senised püsivalt töövõimetud	- Töövõime hindamist taotlevad inimesed, kellel oli otsusele eelneval kahel aastal vähemalt ühel päeval kehtiv püsiv töövõimetus.
TVP	- Töövõimetuspensionärid ja töövõimetuspension	- Sotsiaalkindlustusameti ekspertiisiga tuvastatud püsivalt töövõimetud, kellele makstakse töövõimetuspension, s.o üldjuhul inimesed, kellel oli püsiv töövõimetus ulatusega 40% või rohkem.
TVR	- Töövõimereform	- Reform, millega muudeti töövõime hindamise aluseid, töövõime toetamise meetmeid ja viidi töövõime hindamine senise sotsiaalkindlustusametis toimunud püsiva töövõimetus hindamise asemel töötukassasse. Enne TVR-i viitab ajale enne 2016. a juulit ja alates TVR-i algusest ajale pärast 2016. a juulit.
TVR FM	-	Töövõimereformi finantsmudel
TVT	- Töövõimetoetus	- Toetus, mida töötukassa maksab osalise või puuduva töövõime korral töövõimetoetuse seaduses sätestatud tingimustel ja ulatuses.
TöR	-	Töötamise register
Töövõime ei ole vähenenud	-	Inimesed, kellel töötukassa ei tuvastanud töövõime hindamisel töövõime vähenemist.
Uued sisenejad	-	- Inimesed, kellel pole olnud püsivat töövõimetus viimase kahe aasta jooksul ja kellel tuvastati esimest korda töövõime vähenemine.

- Uued taotlejad - Töövõime hindamist taotlevad uued inimesed
- Töövõime hindamist taotlevad inimesed, kellel ei ole otsusele eelneva kahe aasta jooksul olnud ühelgi päeval kehtivat püsivat töövõimetust ning kellel ei ole varem tuvastatud vähenenud töövõimet.
- Uus töövõime süsteem - Töövõime hindamise ja toetamise süsteem töötukassas
- Töövõimereformiga loodud uus süsteem töövõime hindamiseks ja toetamiseks.

Sissejuhatus

Metoodikaraport annab ülevaate uuringu andmete kogumise ja koondamise metoodikast ning põgusa sissejuhatuse töövõimereformi finantsmudeli metoodikasse. Andmete kogumiseks ja isikuandmete töötlemiseks uuringus taotleti eetikakomitee¹ kooskõlastus uuringu metoodikale ning isikuandmete töötlemiseks luba andmekaitse inspeksioonist². Raport annab ülevaate järgmiste suuremate andmete kogumise ja kasutamise etappide kaupa:

1. Tööandjate küsitlus, mille andmed kogus Turu-Uuringute AS
2. Vähenenud töövõimega inimeste küsitlus, mille andmed kogus Turu-Uuringute AS
3. Ekspertide intervjuud, mille viis läbi Poliitikauuringute Keskus PRAXIS
4. Tööandjate intervjuud, mille teostas Rakendusliku Antropoloogia Keskus
5. VTI-de intervjuud, mille viis läbi Rakendusliku Antropoloogia Keskus
6. Registriandmete analüüsiks andmete koondamine, mille tegi Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar

Lisaks eelnevatele andmeallikatele kasutatakse uuringus olulise sisendina töövõimereformi finantsmudelit (TVR FM), mis võimaldab võrrelda töövõimereformi olukorraga, kus töövõimereformi ei oleks tehtud. TVR FM-i koostas Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar 2016. aastal Sotsiaalministeeriumi tellimusel ja uuendas selle seireandmeid ning prognoose 2017.-2020. aastal. TVR FM metoodika koostamise alused ja ülesehitus on Sotsiaalministeeriumi käsutuses olevas TVR FM metoodikaraportis. Käesoleva uuringu metoodikaraportis antakse põgus ülevaade olulisematest TVR FMI nüanssidest, mis on olulised uuringu tulemuste mõistmiseks ja tõlgendamiseks.

¹ Eetikakomitee kooskõlastuse andis Sotsiaalministeeriumi Sotsiaal- ja töövaldkonna uuringute ja analüüside ajutine eetikakomitee koosoleku protokolliga nr 7 30.06.2021.

² Andmekaitse Inspeksioon tegi otsuse nr 2.2.-1/21/9 isikuandmete töötlemiseks teadusuuringus 26.08.2021, millega anti luba isikuandmete töötlemiseks uuringus.

1 Tööandjate küsitlus

2021. a teises pooles läbi viidud Tööandjate küsitluse eesmärk oli saada ülevaade tööandjate hoiakutest vähenenud töövõimega inimeste värbamisel. Sarnased uuringud viidi läbi ka aastatel 2015, 2017 ja 2021. aasta kevadel³, seega võimaldab viimane kordusuuring koos eelnevatega saada ülevaate perioodil 2015-2021 toimunud peamistest muutustest seoses vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmise ja töötamisega, samuti tööandjate probleemidest ja hoiakutest.

Küsitluse tulemusel selgus(id):

- vähenenud töövõimega inimesi palkavate asutuste osakaal
- kogemused vähenenud töövõimega töötajatega ning nende töötamise ja tasustamise erisused võrreldes ülejäänud personaliga ning erisuste põhjused
- valmidus vähenenud töövõimega inimesi tööle võtta, nende palkamise eeldused ning takistused
- teadlikkus riiklikest toetustest vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmisel
- hoiakud vähenenud töövõimega inimeste töötamise suhtes
- infovajadus vähenenud töövõimega inimeste värbamisel

Tööandjate küsitluse sihtrühma moodustasid vähemalt kahe töötajaga tööandjad, sh nii avaliku, era- kui ka mittetulundussektori organisatsioonid. Uuringu kontaktibaas moodustati stratifitseeritud juhuvalikuga kõigi avaliku sektori ning mittetulundussektori asutuste andmetest ning vähemalt kahe töötajaga erasektori asutuste andmetest. Avaliku- ja erasektori valimi väljavõtt tehti juhuvalikuga töötajate arvu ja regiooni baasil moodustatud kihtidest, mittetulundussektoril regiooni baasil moodustatud kihtidest. Kontaktibaasi kaasati 5552 asutuse andmed (põhivalimisse 4000 asutust ning lisavalimisse 1552 asutust).

Kontaktibaasis suurendati 50 ja enama töötajaga avaliku- ja erasektori asutuste proportsiooni lähtudes sellest, et võrreldavates rühmades (50-99 töötajat; 100-249 töötajat; 250+ töötajat) oleks küsitlusele vastanute arv järeltule tegemiseks piisavalt suur (igas rühmas vähemalt 40 vastajat). Peale küsitlustöö lõppemist kaaluti valim sektorite, töötajate arvu ning regiooni lõikes proportsionaalseks.

³ Turu-uuringute AS, Eesti Tööandjate Keskkliit ja Sotsiaalministeerium (2021). [Tööandjate hoiakud vähenenud töövõimega inimeste värbamise suhtes](#).

Turu-uuringute AS, Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar ja Sotsiaalministeerium (2017). [Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal](#).

Turu-uuringute AS, Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar ja Sotsiaalministeerium (2015). [Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal](#).

Küsitlustöö viidi läbi 2021. aasta augustist oktoobrini. Andmekogumine toimus veebi- ja telefoniküsitluse kombineeritud meetodil. Esmalt saadeti valimisse võetud asutustele e-postiga uuringukutse, ca 10 päeva möödudes saadeti mittevastanutele e-postiga meeldetuletus ning ca 10 päeva peale seda alustati telefoni teel meeldetuletuste ning intervjuude tegemist. Ankeetidest 64% laekus veebis ning 36% koguti telefoniintervjuudega. Asutusesiseselt küsitleti peamist personali valiku või värbamise üle otsustajat.

Planeeritud valimi suurus oli 800 vastajat ja tegelik vastanute arv 807. Ca 800 vastaja küsitlemisel on maksimaalne valimivea piir kogu valimi tulemuste üldistamisel 95%-lise tõenäosusega 3,3%. Väiksemate gruppide vaatlemisel võib viga olla suurem.

Üldkogumi proportsioonide määramisel võeti aluseks Eestis registreeritud äriühingute, mittetulundusühingute, sihtasutuste ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste äriregistri ja statistikaameti andmed. Vähemalt kahe töötajaga mittetulunduslike organisatsioonide arvu määratlemisel kasutati 2018. aastal läbi viidud MTÜ-de küsitluse andmeid.⁴

Andmete kaalumisel lähtuti erasektori ning avaliku sektori asutustel töötajate arvust ning asukohast (region) ja mittetulundusühingutel ning sihtasutustel ainult asukohast (region). Samuti kaaluti valimis avaliku-, era- ning mittetulundussektori asutuste proportsioon vastavaks üldkogumi proportsioonidele (avaliku sektori asutuste osakaal 5%, erasektori asutustel 77%, mittetulundussektori asutustel 18%).⁵ Kaalumisel võeti aluseks asutuse registrisse märgitud info (asutuse tüüp, asukoha region, töötajate arv), mitte vastaja ankeedi vastused.

Kaalumata ning kaalutud valimi jagunemine on toodud alljärgnevas tabelis (Tabel 1).

⁴ Selle küsitluse andmetel moodustavad vähemalt 2 töötajaga asutused MTÜ-dest 38% (arvesse lähevad nii palgalised kui vabatahtlikud töötajad). (TLÜ, IBS, Turu-uuringute AS (2019). Kodanikuühiskonna arengukava vahehindamine. Uuringu algataja ja tellija esindaja: Siseministerium.)

⁵ Aastal 2015, kui uuringuga alustati, puudus ülevaade, milline on vähemalt 2 töötajaga asutuste proportsioon mittetulundussektoris (kuna töötajatena arvestatakse meie uuringus ka vabatahtlikke). 2015. aasta uuringus moodustati küsitluse kontaktibaas juhuvalikuga vähemalt 2 töötajaga erasektori asutustest ning kõigist avaliku sektori ja mittetulundussektori asutustest. Sihtrühma mitte kvalifitseeruvate (alla 2 töötajaga) asutuste väljasõelumine toimus küsitluse käigus. Küsitlusele vastanute jagunemine 2015. aasta uuringus oli järgnev: avalik sektor 14%, erasektor 72% ja mittetulundussektor 14%. Peale küsitlustöö lõppu kaaluti andmed proportsiooni sektorite-siseselt (avalikul ja mittetulundussektoril võeti kaalumisel aluseks regionaalne jagunemine, erasektoril regionaalne jagunemine ning töötajate arv), sektorite omavahelisi proportsioone muutmata. Hilisemates töövõimereformi-teemalistes tööandjate küsitlustes on tulemuste ajalise võrreldavuse huvides avaliku, era- ja mittetulundussektori asutusi kaasatud valimisse samas proportsioonis (avalik 14%, era 72%, mittetulundus 14%) ning andmete kaalumisel on seda proportsiooni säilitatud. Tänapäevaks on vähemalt 2 töötajaga mittetulundusühingute kohta kättesaadavad andmed täpsemad, seega seekordse uuringu kaalumismudelil arvestati ka sektorite omavahelisi proportsioone.

Tabel 1. Tööandjate küsitluse kaalumata ning kaalutud valimi jagunemine (registriandmete alusel)

	Kaalumata	Kaalutud
SEKTOR		
Avalik sektor	15%	5%
Erasektor	74%	77%
Mittetulundussektor	11%	18%
TÖÖTAJATE ARV		
2-4	38%	50%
5-9	17%	20%
10-49	23%	19%
50-99	8%	3%
100-249	5%	2%
250 ja enam	5%	1%
Teadmata	3%	6%
ASUKOHT		
Põhja-Eesti (Harjumaa, sh Tallinn)	48%	53%
Kesk-Eesti (Järva-, Lääne-, Viru- ja Raplammaa)	9%	8%
Kirde-Eesti (Ida-Virumaa)	5%	6%
Lääne-Eesti (Hiiu-, Lääne-, Pärnu- ja Saaremaa)	14%	11%
Lõuna-Eesti (Jõgeva-, Põlva-, Tartu-, Valga-, Viljandi- ja Võrumaa)	24%	22%

2 Vähenenud töövõimega inimeste küsitlus

2021. a lõpus läbi viidud Vähenenud töövõimega inimeste (VTI) küsitluse eesmärk oli saada ülevaade VTI-de hoiakutest töötamise ja töövõimereformi suhtes. Sarnased uuringud viidi läbi ka aastatel 2015 ja 2017⁶, seega võimaldab viimane kordusuuring koos eelnevatega saada ülevaate perioodil 2015-2021 toimunud peamistest muutustest.

Küsitluse tulemusel selgusid:

- VTI-de hinnangud oma tervislikule seisundile
- abivahendite ja teenuste kasutamine ning tunnetatud vajadused täiendavate abivahendite/teenuste järele
- hinnangud sellele, kas ning kuidas oleks saanud terviseprobleemide süvenemist (st püsiva töövõimetuse või töövõimekao teket) ennetada
- tööalane staatus, valmidus töötada ning tunnetatud takistused töötamisel
- hinnangud üldisele töökeskkonnale, töötamisele ja elule
- hoiakud ja infovajadused seoses töövõimereformi ja töövõime hindamisega
- rahulolu töötukassa teenustega, sh töövõime hindamisega
- (töövõimetuspensionärid): valmidus taotleda püsiva töövõimetuse otsuse kehtivuse lõppemisel uut töövõime hindamist
- majanduslik toimetulek
- vastaja sotsiaaldemograafilised taustaandmed

VTI-de küsitluse sihtrühma moodustasid 16-64-aastased töövõimetuspensionärid, st inimesed kellel oli 2021. aasta septembri seisuga püsiv töövõimetus 40-100% ulatuses (sotsiaalkindlustusameti andmetel ~6100 inimest) ning inimesed, kellel oli 2021. a septembri seisuga tuvastatud osaline või puuduv töövõime (töötukassa andmetel ~ 95 800 inimest). Planeeritud valimi suurus oli 1000 vastajat.

Andmekogumine viidi läbi veebi-, telefoni- ning silmast-silma küsitluse kombineeritud meetodil, kasutades isikupõhist valimit. Valimi koostamine toimus juhuväljavõtuga sotsiaalkindlustusameti ja töötukassa registritest. Kokku koondati valimisse 300 töövõimetuspensionäri ja 4700 vähenenud töövõimega inimese kontaktid. Lisaks esitati päring Rahvastikuregistrisse valimisse kuuluvatele isikutele täiendavate telefoninumbrite saamiseks. Isikupõhise valimi kasutamiseks väljastas loa Andmekaitse Inspeksioon.

⁶ Turu-uuringute AS, Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar ja Sotsiaalministeerium (2017). [Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal.](#)

Turu-uuringute AS, Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar ja Sotsiaalministeerium (2015). [Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal.](#)

Valimisse võetud isikutele saadeti 2021. a oktoobris teavituskirjad, kus kirjeldati uuringu läbiviimise eesmärke, selgitati isiku sattumist küsitlusvalimisse ning pakuti võimalust vastata küsitlusele veebis. Valimiisikut teavitati ka sellest, et kui temalt ei laeku vastust kirjas märgitud tähtjaks, võib temaga intervjuu läbiviimiseks võtta ühendust küsituleja.

Veebiküsitluse etapis oli vastajal võimalik iseseisvalt veebis ankeet täita, sisenedes oma sisselogimiskoodiga teavituskirjas viidatud veebilehele. Peale veebiküsitluse etapi lõppemist jätkati telefoni- ning silmast-silma küsitlustega, seades eesmärgiks koguda puuduolevad ankeedid ning kompenseerida veebiküsitluses alataitunud rühmi (et lõppvalim oleks vastajate soo, vanuse ning elukoha (regioon ja asulatüüp) lõikes proportsionaalne). Kui kontaktibaas sisaldas isiku telefoninumbrit, võttis vastava piirkonna küsituleja vastajaga telefoni teel ühendust, et uuringut tutvustada ning intervjuu läbi viia. Intervjuu toimus lähtuvalt vastaja eelistustest kas telefonitsi või silmast-silma. Kui kontaktibaas isiku telefoninumbrit ei sisaldanud, külastas küsituleja vastajat tema kodusel aadressil. Silmast-silma kohtumistel järgisid küsitulejad koroonaviiruse leviku tõkestamiseks antud juhiseid.

Veebiküsitluse etapis ca nelja nädala jooksul täitis ankeedi 651 vastajat. Telefoni- ja silmast-silma-küsitluse, mis kestis omakorda veidi üle nelja nädala, küsitleti 364 vastajat, sh 210 telefoni teel ja 154 silmast silma. Seega kokku osales küsitluses 1015 inimest. Intervjuu mediaanpikkus oli 34 minutit.

Uuringus osalejatelt küsiti nõusolek isikuandmete töötlemiseks. Inimesed, kes täitsid ankeedi veebis, märkisid vastava nõusoleku veebiankeedi alguses (see oli eeltingimus ankeedi täitmise alustamiseks), silmast-silma- ning telefoniküsitluses osalenud inimesed allkirjastasid nõusoleku vormi kas kohtumisel küsitulejaga, saatsid oma nõusoleku postiga (vastajale saadeti postiga nõusoleku vorm koos tagastusümbrikuga, mille eest oli postimaks tasutud) või e-kirjaga (vastajale saadeti nõusoleku vorm e-kirjaga). Küsitlusele vastanuil oli võimalik oma nõusolek isikuandmete töötlemiseks ka peale küsitluse lõppemist tagasi võtta. Seda võimalust kasutas kaheksa vastajat. Samuti kustutati andmefailist kuus ankeeti, milles ankeeti märgitud vanus ja/või sugu ei kattunud registriandmetega, st kus oli näha, et ankeeti polnud täitnud see isik, kellele saadeti kutsekiri. Seega kaasati analüüsi 1001 ankeeti. Sellise valimi suurusega jääb maksimaalne viga koguvälimi tulemuste üldistamisel 95%-lisel usaldusnivool 3,08% piiresse (väiksemate gruppide vaatlemisel võib viga olla suurem).

Vastavalt rahvusvahelistele uuringute läbiviimise standarditele teostati pärast intervjuude läbiviimist 10% silmast-silma ja telefoniintervjuude küsitlustöö järelkontroll, kasutades tagasisidekirju – vastajatele saadeti lühike ankeet, kus kontrolliti küsitluse toimumise fakti ning küsitlusreeglite järgimist. Vastajal oli võimalik oma tagasiside anda kas veebis (vastajale saadeti e-kirjaga link veebiankeedile) või tagastades täidetud ankeet kirjale lisatud ümbrikus, mille eest oli postimaks tasutud. Järelkontrolli käigus küsitlustöös vigu ei tuvastatud.

Ülevaade küsitlustööst on toodud allolevas tabelis (Tabel 2).

Tabel 2. Ülevaade VTlde küsitluse küsitlustööst

Valim	Arv
Valimisse kaasatud isikud	5000
sh 40-100% püsiva töövõimetusega isikud SKA registrist	300
sh osalise või puuduva töövõimega isikud TK registrist	4700
Veebiküsitlus	
Täitis ankeedi veebis	651
Keeldus või polnud nõus oma isikuandmete töötlemisega	204
Kiri ei jõudnud adressaadini (isik ei ela antud aadressil, aadress vigane, postkast puudu)	110
Silmast-silma- ja telefoniküsitlus	
Valimiisikud, kellega prooviti kontakteeruda	952
Viidi läbi intervjuu	364
sh silmast-silma intervjuu	154
sh telefoniintervjuu	210
Keeldus või polnud nõus oma isikuandmete töötlemisega	341
Ei saadud kontakti	156
Muu intervjuu mittetoimumise põhjus	91
Kokku läbiviidud intervjuud	1015
Võttis nõusoleku isikuandmete töötlemiseks tagasi (tühistatud ankeet)	8
Valimiisiku sugu ja vanus ei kattunud ankeeti märgituga (tühistatud ankeet)	6
Kokku analüüsi kaasatud ankeedid	1001

Pärast küsitlustööde lõppemist seoti küsitlusandmetega registriandmed, nt vastajate domineeriva puudeliigi ja puude raskusastme (SKA registrist) ning töövõime kohta (TK ja SKA andmed).

SKA registrist seoti küsitlusandmetega järgnevad andmed:

- viimati hinnatud töövõimekao protsent
- viimati hinnatud püsiva töövõimetuse aluseks olev peamine töötamist raskendav tegevuspiirang või tervisekahjustus;
- viimase või praegu kehtiva püsiva töövõimetuse kehtivusaeg (lõpptähtaeg)
- viimase töövõimetuspensioni suurus ja selle saamise aeg
- kas isikul oli küsitluse toimumise kuul kehtiv puude raskusaste ning milline (keskmine, raske või sügav)
- kas isik oli saanud 2021. aastal puudega inimesele mõeldud sotsiaaltoetusi

TK registrist seoti küsitlusandmetega järgnevad andmed:

- viimase töövõime hindamise tulemusel tuvastatud vähenenud töövõime määr
- viimase töövõime hindamise aluseks olnud tegevuspiirangud
- kas isik sai küsitluse toimumisel kuul töövõimetoetust ning mis oli selle suurus
- kas isik oli küsitluse toimumise kuul töötukassas töötuna arvel

Pärast küsitlustööde lõppemist kaaluti lõppvalim proportsionaalseks üldkogumi mudelile. Üldkogumi proportsioonide määramisel võeti aluseks SKA 16-64-aastaste töövõimetuspensionäride, kel on ametlikult tuvastatud kehtiv töövõimetus 40-100% ulatuses, ning TK osalise või puuduva töövõimega inimeste statistilised andmed. Kaalumise toimus järgmiste tunnuste lõikes: sugu, vanuserühm (4 gruppi), regioon (NUTS 3 klassifikatsiooni regioonid ja eraldi Tallinn) , asulatüüp (linnaline või maaline). Kaalumata ning kaalutud valimi jagunemine on toodud alljärgnevas tabelis (Tabel 3).

Tabel 3. VTI-de küsitluse kaalumata ja kaalutud valimi ning üldkogumi jagunemine soo, vanuserühma ja elukoha alusel protsentides

	Kaalumata valim	Kaalutud valim	Üldkogum (SKA ja TK andmed seisuga aprill 2021)
SUGU			
Mees	45,5%	48,4%	48,4%
Naine	54,5%	51,6%	51,6%
VANUSERÜHM			
16-29 a	10,1%	11,1%	11,1%
30-39 a	12,8%	13,3%	13,3%
40-49 a	19,0%	19,5%	19,5%
50-64 a	58,1%	56,2%	56,2%
REGIOON (NUTS 3)			
Tallinn	20,6%	20,3%	20,3%
Muu Põhja-Eesti	7,9%	7,5%	7,5%
Lääne-Eesti	11,3%	11,5%	11,5%
Kesk-Eesti	10,5%	10,3%	10,3%
Kirde-Eesti	16,5%	17,2%	17,2%
Lõuna-Eesti	33,3%	33,1%	33,1%
ELUKOHT (ASULATÜÜP)			
Linnaline asula	66,6%	65,9%	65,7%
Maaline asula	33,4%	34,1%	34,3%

3 Ekspertide intervjuud

Uuringu käigus läbi viidud ekspertide intervjuude alamsihtrühmad ja intervjuude arv on allolevas tabelis (vt Tabel 4). Intervjueeritutega kokkuleppel ei avalikustata konkreetseid isikuid, kes intervjuu andsid. Lõppraportis viidatakse neile sihtrühma nimetusega.

Tabel 4. Ekspertide intervjuude valim

Sihtrühm	Intervjuude ja intervjueeritavate arv
TK juhtumikorraldajad, kes tegelevad VTI-de abistamisega töövõime hindamise taotluste täitmisel ning tööotsingutel	3
TK VTI-dele suunatud tööturuteenuste korraldajad	3
VTI-dele suunatud tööturuteenuste osutajad erinevates maakondades	6 (2 koolitajat; 2 kogemusnõustajat; 1 kaitstud töö teenuse osutaja; 1 töölase rehabilitatsiooni osutaja)
Sotsiaalministeeriumi poliitikakujundajad	2 intervjuud kokku 3 inimesega
Puuetega inimeste esindusorganisatsioonide esindajad	3
KOKKU	17 intervjuud (18 intervjueeritavat)

Kuigi algselt oli plaanis läbi viia kokku 15 intervjuud, mis hõlmas nelja intervjuud tööturuteenuste osutajatega erinevates maakondades, siis töö käigus otsustati selles sihtrühmas teha kuus intervjuud. Esialgne plaan oli läbi viia üks intervjuu tööturukoolituse osutajaga ning üks intervjuu kogemusnõustajaga. Koolitajatega otsustati teha ühe intervjuu asemel kaks, et tagada intervjueeritavate mitmekesisus. Kui üks intervjueeritud koolitaja osutas madalate oskustega inimestele või spetsiifiliselt puuetega inimestele mõeldud koolitusi (puhastusala), siis teine koolitaja andis õpetas laiemaid üldoskusi (ettevõtlus jms). Samuti viidi esialgse ühe kogemusnõustajaga intervjuu asemel läbi kaks intervjuud. Kogemusnõustajaid otsiti intervjuuks avaliku kuulutusega ning kuigi üsna pea leiti sobiv inimene, keda intervjueerida, siis võttis hiljem ühendust teinegi kogemusnõustaja, kelle intervjueerimine oli uuringule väärtuslikuks lisandiks. Seetõttu viidi läbi kaks lisaintervjuud.

Sotsiaalministeeriumi poliitikakujundajatega viidi läbi kaks intervjuud, millest ühel osales kaks inimest. Töötukassa tööturuteenuste korraldajatega viidi läbi kolm intervjuud ning juhtumikorraldajatega samuti kolm intervjuud. Sotsiaalministeeriumi poliitikakujundajatega lepiti intervjuu kokku e-kirja teel. Töötukassas räägiti intervjuude tegemise soov algselt läbi töötukassa strateegiajuhiga, kes edastas uuringus osalemise kutse personalijuhile, kes omakorda tegeles töötukassa kontaktide leidmise ning aegade kokku leppimisega. Töötukassa tööturuteenuste korraldajate intervjuudes jälgiti, et kaasatud saaksid erinevate valdkondadega ja teenustega tegelevad inimesed (peamiselt osakondade juhid või asetäitjad). Juhtumikorraldajate valimis jälgiti,

et kaasatud saaksid erinevate piirkondade TK juhtumikorraldajad – intervjueriti Harjumaal, Ida-Virumaal ning Põlvamaal juhtumikorraldajaid. Piirkondlikku mitmekesisust ning eelkõige teenuste sisulist mitmekesisust arvestati ka tööturuteenuste osutajate intervjueritavate valikul. Lõpliku valimi moodustasid tööalase rehabilitatsiooni osutaja Harjumaalt, kaitstud töö teenuse osutaja Harjumaalt, kelle töökeskused asuvad paljudes maakonnades, kogemusnõustaja Tallinnast ning kogemusnõustaja Pärnust. Tööturuteenuste osutajate kontaktid leiti Töötukassa kodulehe kaudu ja avaldades sotsiaalmeedias uuringus osalemiseks avaliku kutse. Esindusorganisatsioonide esindajatega võeti ühendust nende kodulehtedel olevate e-posti aadresside kaudu. Samuti arvestati, et esindusorganisatsioonidest oleks kaetud erinevate puude liikidega seotud organisatsioonid.

Kõik intervjuud peale ühe (intervjuu SoM-i poliitikakujundajatega) toimusid Zoomi vahendusel. Intervjuud transkribeeriti pärast nende toimumist. Seejärel koostati intervjuude kokkuvõtted peamiste teemade kaupa, mida kasutati sihtrühmade lõikes uurimisküsimustele vastamiseks.

4 Tööandjate intervjuud

Tellija soov oli kaasata süvaintervjuude valimisse neli tööandjat, kelle juures töötab mõni VTI ja kaks tööandjat, kelle juures VTI-sid ei tööta. Kokku tehti seega intervjuud kuues ettevõttes, millest viis olid individuaalintervjuud ja ühe tööandja juures oli intervjuu kolme personalivaldkonna inimesega korraga.

Tööandjate uuringusse värbamine ja valimi koostamine toimus lumepallimeetodi printsiibil. Valimisegmentide moodustamisel olid kriteeriumiks ka ettevõtete tegevusvaldkonnad ning suurused. Vastavalt kokkulepetele intervjueeritud organisatsioonide esindajatega, ei avalikustata ettevõtete ja ka intervjuud andnud esindajate nimesid ega muid aspekte, mis võimaldaksid kolmandatel osapooltel isikuid ja ettevõtteid tuvastada. Organisatsioonide esindajateks olid tegevjuhid (kolm tööandjat) ja personalivaldkonna töötajad (viis tööandjat). Valimit kirjeldatakse tegevusvaldkonna ja umbkaudse töötajate arvu kaudu.

Tööandjad, kelle juures töötab mõni vähenenud töövõimega inimene:

1. Rõivatootmise ettevõtte Põhja-Eestis. Kokku on töötajaid umbes 230, kellest vähenenud töövõimega inimesi on intervjueeritava hinnangul umbes 80.
2. Puidutööstusettevõtte Lõuna-Eestis. Kokku on töötajaid alla 10 inimese, kellest kolm on vähenenud töövõimega.
3. Kinnisvarahooldusteenuseid pakkuv ettevõtte, mis tegutseb üle Eesti. Kokku on töötajaid umbes 1600, kellest vähenenud töövõimega inimesi on intervjueeritud ettevõtte esindaja hinnangul umbes 300.
4. IT-ettevõtte, millel on kontoreid mitmes Eesti linnas. Töötajaid on kokku peaaegu 500, kellest vähenenud töövõimega inimesi hinnanguliselt umbes viis.

Tööandjad, kelle juures ei tööta vähenenud töövõimega inimesi:

1. Kultuuri- ja meelelahutuse valdkonnas tegutsev asutus Lõuna-Eestis. Kokku töötab seal umbes 140 inimest.
2. Konsultatsiooniettevõtte, mis tegutseb üle Eesti. Kokku töötab ettevõttes alla 10 inimese.

Intervjuudes esile kerkinud tööandjate kogemusi, arvamusi ja hoiakuid, mis puudutavad VTI-de tööle võtmist ja töövõimereformi analüüsi temaatilise sisuanalüüsiga. Lisaks tellija esitatud uurimisküsimustele ilmnis intervjuudest ka muid teemasid, mida sünteesiti temaatilises sisuanalüüsis laiemas konteksti avamiseks.

5 Vähenenud töövõimega inimeste intervjuud

Tellija oli hanketingimustes näinud ette kindlad valimigrupid ning intervjueeritavate inimeste jaotumise valimigruppides. Kokku soovis tellija 38 süvaintervjuud inimestega, kelle töövõimet hinnati. Valimigrupid moodustasid järgnevate kriteeriumide alusel: inimesed, kellel hinnati esmakordselt töövõimet enne töövõimereformi vs need, kelle töövõimet hinnati pärast reformi; inimesed, kellele uues süsteemis tehti otsus, et nende töövõime ei ole vähenenud või kes on ise loobunud töövõime hindamisest; kõikides eelnevates lõigetes inimesed, kes töötavad vs need, kes ei tööta. Nii moodustus valimigruppide tabel (Tabel 5), kust on võimalik jälgida, kui palju intervjuusid oli erinevates valimigruppides ette nähtud.

Tabel 5. Süvaintervjuude jagunemine valimigruppides

Valimigrupp	Nimetus	Töötavad	Mittetöötavad
Osalise töövõimega			
1.	Kellel ei olnud varem tuvastatud püsivat töövõimetust	4	4
2.	Kellel oli varem püsiv töövõimetus töövõime kaoga kuni 40%	2	2
3.	Kellel oli varem püsiv töövõimetus töövõime kaoga 80-100%	2	2
Puuduva töövõimega			
4.	Kellel ei olnud varem tuvastatud püsivat töövõimetust	4	4
5.	Kellel oli varem püsiv töövõimetus töövõime kaoga 40-60%	2	2
6.	Kellel oli varem püsiv töövõimetus töövõime kaoga 80-100%	2	2
7.	Töövõimetuspensionärid, kes said uue süsteemi hindamise tulemusena otsuse, et nende töövõime ei ole vähenenud (süsteemist väljunud)		4
8.	Töövõimetuspensionärid, kes loobusid ise uue süsteemi hindamisest (samuti süsteemist väljunud)		2

Lisaks soovis tellija venekeelsete vähenenud töövõimega inimeste arvamuste ja seisukohtade kaardistamiseks, et 38 süvaintervjuust 15 toimuksid vene keeles. Valimi moodustamisel küsiti registripidajalt täpsemaid soo, elukoha piirkonna, vanuse ja tegevuspiirangute taustatunnuseid selleks, et jälgida intervjuudesse värbamisel ja lõpliku valimi moodustamisel osalejate mitmekesisust ja varieeruvust. Pärast Andmekaitse Inspektsioonilt uuringu läbiviimiseks loa saamist küsiti registripidajalt ja Töötukassalt tabelis toodud esimese seitsme valimigrupi juhuvalimi alusel võetud inimeste kontaktandmed ja taustatunnused. Kokku küsiti 180 juhuslikult valitud inimese kontaktid arvestusega, et igas valimigrupis võib olla inimesi, kes ei soovi uuringus osaleda ja loobuvad. Töötukassa edastas RAK-ile vajalikud andmed, kuid soovitud emakeele või rahvuse tunnust Töötukassa andmestikus ei ole. Seetõttu otsiti sobivaid venekeelseid intervjueeritavaid

nimekuju ning elukoha piirkonna kaudu. Näiteks otsiti vene keelt rääkivaid inimesi kontaktide nimekirjast venepäraste ees- ja perekonnanimedega või e-posti aadressis sisalduvat ru-lõpu järgi. Viimase valimigrupi andmed saadi pärast registreerimise ühendamist Sotsiaalkindlustusametilt. Lisaks kontaktidele küsiti taustatunnuseid ning tagavarakontakte juhaks, kui mõni intervjuule kutsutu keeldub intervjuust.

Andmekaitse Inspektsiooni ja eetikakomitee uuringu läbiviimise loa taotluse raames valmistati osalejatele pöördumiskirjad, uuringu informeerimis- ja nõusolekuvormid ning küsimuskavad. Süvaintervjuudesse värbas RAK osalejaid vastavalt sellele, kas tegu oli eeldatavalt eesti või vene keelt rääkiva inimesega. Esimeses värbamisringis saadeti kutsed kõigile osalejatele, kelle e-posti aadressid olid olemas. Kirjalikele kutsetele reageerisid vaid mõned inimesed ning seetõttu värvati rohkem telefonikõnede teel. Saades inimeselt esimese nõusoleku uuringus osalemiseks, andis värbaja konkreetse aja ja koha kokku leppimiseks kontakti intervjuud läbi viivale antropoloogile. Koroonaviiruse levikuriskide vähendamiseks tuli eelistatult teha intervjuusid vaksineeritud inimestega, vahel ka silmast-silma kohtumised asendada videokõnede või telefoniintervjuudega. Intervjuude korralduslikes küsimustes jäid paindlikkusest hoolimata mõned juba kokku lepitud intervjuud ära: paar inimest loobus, sest hapra tervise tõttu ei soovinud nad kontakti võõraste inimestega ja nende arvutialased oskused polnud veebikõneks piisavad. Oli ka neid inimesi, kes haigestusid koroonaviirusesse ja seetõttu lükkusid intervjuud edasi ajani, mil inimene oli haigusest paranenud.

Süvaintervjuud olid keskmiselt ühe tunni pikkused, kuid oli ka pikemaid kohtumisi, mille jooksul soovisid intervjuueeritud inimesed oma kogemusi põhjalikumalt jagada. Tervisest ja toimetulekust rääkimine on tundlik teema, mistõttu paluti intervjuueeritavatel leida enda jaoks kõige mugavam koht, kus privaatset rääkida. Enamik vestlusi toimusid inimeste kodudes või kohtades, kus oli privaatsem vestelda (näiteks vaiksemates kohvikutes või RAK-i kontoris Telliskivi Loomelinnakus). Ka veebiintervjuud olid üldiselt korraldatud nii, et ruumis ei viibinud teisi inimesi. Kõige keerulisemaks intervjuuvormiks pidasid antropoloogid hiljem oma kogemuste üle reflekteerides telefoniintervjuusid. Algselt püüti telefoni teel süvaintervjuu tegemisest hoiduda, kuid koroonaviiruse levikuriskide tõttu pidi neid siiski tegema. Intervjuueerijaid häiris telefoniintervjuudes kõige enam see, et intervjuueeritava mitteverbaalseid suhtlusviise ja märke ei olnud võimalik jälgida ja seetõttu ei saanud inimest intervjuu ajal emotsionaalsel hetkel kõige paremini toetada. Telefoniintervjuu olukorras võis see omakorda tähendada ka, et mõni teema võis jääda intervjuueerija poolt edasi arendamata, sest polnud võimalik märgata vastaja mitteverbaalseid reaktsioone (nt kas inimene veel mõtleb ja vajab lisaaega arutamiseks).

Intervjuude küsimuskavad kombineerisid uurimisküsimustes esitatud teemasid ning jälgisid töövõime hindamise ajajoont. Küsimused olid esitatud vastavalt sellele, kas intervjuueeritaval oli kogemusi nii püsiva töövõimetusena kui töövõime vähenemise süsteemiga või omas ta hindamiskogemust vaid uues süsteemis. Lisaks töövõime hindamise kogemusele olid olulisteks teemadeks ka töötamisega seotud teemad, majanduslik toimetulek ja kogemused teenuste ning

toetustega. Vastavalt intervjuuolukorra võimalustele kasutati vahepeal teenustest ja toetustest rääkides selgitavaid kaarte, sest paljud intervjuueeritavad ei olnud tegelikult töötukassa pakutavaga kursis või teadsid teenuseid teiste nimetustega. Selgitavad kaardid võimaldasid teha lihtsamaid sorteerimise ülesandeid, mis aitasid küsimus-vastus vestlust tegevusega elavdada ning andis intervjuueeritavale kaardilt tutvustust lugedes võimaluse mõelda isiklikule kokkupuutele loetuga. Paljudele intervjuueeritud inimestele oli üheks väljakutseks arvamuse avaldamine töövõimereformist, sest need, kes vana süsteemiga kokku ei puutunud, ei leidnud võrdlusmomenti. Teisalt takistasid arvamuse avaldamist ka selge seisukoha puudumine ning vähene teadlikkus teemast. Intervjuueerijad kasutasid sellisel juhul mõningaid üldisemaid avalikus diskursuses levinud väiteid töövõimereformist, et inspireerida inimesi sügavamalt mõtlema, kas nad nõustuvad nende väidetega või mitte.

Intervjuueerijad leidsid intervjuusituatsioonide üle reflekteerides, et intervjuueeritud inimeste lood traumadest, haigustest ja nende tõttu tekkinud suurtest elumuutustest jäid oma emotsionaalsuse tõttu veel tükiks ajaks intervjuueerijate mõtteis kõlama. Üks väljakutse, mida antropoloogid intervjuudes kogesid, oli seotud sellega, kuidas säilitada uurija neutraalsus olukorras, kus inimest oleks tarvis toetada ja pakkuda nõu erinevate tugiteenuste osas. Antropoloogid nägid ja märkasid välitöödel inimeste abivajadusi, kuid mõistsid samas, et uuringu kontekstis saab inimesi abistada vaid toetava ja nõustava intervjuuga. Intervjuueerijatele olid suurimaks väljakutseks intervjuud inimestega, kellel oli intellektipuue või psühholoogiline terviseprobleem, mis muutis vestlused tihti raskesti jälgitavaks, sest inimese mõtted olid hüplikud ja ka suuline eneseväljendusoskus kohati kehvem. Näiteks võis alles intervjuu ajal ilmned, et inimese keskendumisvõime ei võimalda intervjuud anda ning keerulisematele ja arutlevamatele teemadele vastata. Lisaks kavandatud intervjuukavale oli ettevalmistatud n-ö lihtsustatud küsimuskava, kuid loovaid ülesandeid ei õnnestunud siiski teha, sest intervjuueeritavad eelistasid pigem oma kogemusest jutustada kui end joonistamise, skeemide või piltide abil väljendada. Teisalt valmistas intervjuu alguses raskusi hindamine, millise intervjuukavaga (n-ö tavaline või lihtsustatud küsimuskava) edasi minna, sest vahel võisid intervjuueeritava tegevuspiirangud näiteks keskendumisraskuste näol avalduda alles intervjuu keskel. Intervjuueerija kohandas küsimuskava käigu pealt vastavalt olukorrale, püüdes katta kõik olulisemad teemad, lihtsustades küsimusi, kus vaja, ja jättes välja arutlevamaid küsimusi, kui tundus, et need on intervjuueeritavale liiga rasked.

Reflekteerides valimigruppide moodustamise üle, leidis uuringumeeskond, et kuigi moodustatud valimigrupid aitasid värbamist mõneti lihtsustada, ei õigustanud need detailsed valimigrupid end kontentanalüüsis⁷. Probleeme valmistas see, et registrites sisalduv info ei vastanud sellele, mida

⁷ Näiteks selgus, et töötab-ei tööta kategooria on väga muutuv ja registriandmete järgi segmenteerides ei pruugi see kajastada viimast infot inimese kohta. Inimesed ise ei tähtsustanud ega teadnud seda, kas nende töövõime on hinnatud suuremaks, väiksemaks või endisega samaks ja nad ei osanud eristada kogemusi varasemast ja uuest töövõime hindamisest. Samuti ei mäletanud inimesed täpselt, millise otsuse nad said,

intervjueeritav mäletas või teadis. Mõnel juhul võivad need erinevused olla seletatavad puude määramisega, millega töövõime hindamist sageli segi aeti. Töötamise info registriandmetest ja intervjuudest oli samuti mõningatel juhtudel erinev. Analüüsis kasutatakse osalejatele viidates intervjueerimise ajal kehtinud töötamise staatust, sest see oli kõige adekvaatsem info. Märgati, et “töötab” staatus on uuringus osalenud inimestel stabiilsem, “mitte-töötamine” aga kiiremini muutuv ja ka n-ö peidetud: uuringus osales inimesi, kes olid vahepeal registreerinud ettevõtte ja olid iseendale tööandjaks, aga oli ka neid, kes tegid aeg-ajalt väiksemaid (ametlikke või mitteametlikke) tööampse või töötasid juba pikemalt mitteametlikult.

Uuringu tegijad ei osanud intervjuudesse inimeste värbamisel registriandmeid küsides spetsiifiliselt „kuni vanaduspensionini püsiva töövõimetusega“ segmendile tähelepanu pöörata (nt eraldi küsida nende kontakte ja taustatunnuseid). Süsteemist väljunute intervjuude lõppvalim ei olnud samuti tasakaalus (vt Tabel 5, valimigrupid 7 ja 8): nagu eelpool viidatud, mäletasid inimesed ise registriandmetest erinevalt hindamisel käimist ja saadud otsuseid. Seetõttu tuleks uurimisküsimustele, millega on tahetud just süsteemist väljunud inimeste kohta teada, läheneda teatava kriitikaga, kuna see valimiselement ei ole representatiivne. Valimigruppide moodustamisel oleks pidanud pöörama suuremat tähelepanu süsteemist väljujatele ja neid mõne teise valimigrupi osalejate arvelt rohkem uuringusse kaasama. Probleem ilmnis aga välitööde lõppfaasis, sest süsteemist väljunute valimigrupid olid viimased, keda värvati intervjuudele ning enam ei olnud võimalik teha teiste gruppide arvelt asendusi.

Teenusedisaini ja kasutajauuringutele omases lähenemises ei olnud otstarbekas eristada esmakordselt pärast töövõimereformi hindamisel käinud inimesi ning uues ja vanas süsteemis hindamisel osalenud inimesi, sest intervjuude käigus selgus, et hindamisprotsessi ei mäletata või ei osata kahte kogemust võrdlevalt eristada, kuna vana süsteemi järgsest hindamisest on kaua aega möödunud või ei nähta nende vahel olulisi erinevusi. Lisaks kippusid inimeste meenutustes segunema kogemused töövõime hindamise ja puude määramisega, mis muutis intervjueeritava jaoks kogemuse mõistmise keeruliseks, kuna polnud alati eristatav, millistest protsessist parasjagu räägitakse. Analüüsis otsustati seega loobuda esmakordsel ja kordushindamisel käinute võrdlusest, kuna selgeid erinevusi ei ilmnunud.

Võttes arvesse ülal kirjeldatud intervjuude lõppvalimi kitsaskohti, otsustati analüüsis võrdluste eristamisel peamiselt lähtuda sellest, milline on uuringus osalenud inimese viimane töövõime hindamise otsus: kas tegu on osalise või puuduva töövõimega inimesega või süsteemist väljunuga. Vajadusel on analüüsis arvestatud ka töötamise staatusega, kui see on olnud kontekstiks vajalik.

Intervjueeritud inimestega allkirjastati enne intervjuud informeerimise ja nõusoleku vormid, milles oli tutvustatud uuringu eesmärki ja seda, kuidas salvestatud materjali edasi kasutatakse. Nõusoleku

neile oli pigem oluline, kas nad said üldse toetust või mitte. Analüüsi käigus püüdsime neid segmente võrrelda ja vaadata kas tekivad erisused, aga nende segmentide vahel erisusi ei tuvastanud.

vormides on lubatud, et intervjueeritavad on anonüümsed ning konfidentsiaalsed materjali ei jagata kolmandate osapooltega.

Tabel 6. Intervjueeritud vähenenud töövõimega inimeste taustatunnused ja valimigruppidesse jagunemine

Valimigrupp	Hõive	Emakeel	Sugu	Sünniaasta	Elukoht, maakond	
1. Osaline töövõime, esmakordselt käinud hindamisel	Töötab	Vene	N	50-54	Ida-Virumaa	
		Vene	M	55-59	Harjumaa	
		Eesti	N	45-49	Läänemaa	
		Eesti	M	30-34	Pärnumaa	
	Ei tööta	Vene	N	40-44	Harjumaa	
		Vene	M	50-54	Valgamaa	
		Eesti	N	35-39	Valgamaa	
	vene,	eesti	N	45-49	Harjumaa	
2. Osaline töövõime, töövõime hinnatud endisest väiksemaks	Töötab	vene	N	60-64	Ida-Virumaa	
		eesti	N	50-54	Pärnumaa	
	Ei tööta	vene	M	60-64	Ida-Virumaa	
		eesti	N	55-59	Saaremaa	
3. Osaline töövõime, hinnatud endisest suuremaks	Töötab	eesti	N	25-29	Tartumaa	
		eesti	N	55-59	Harjumaa	
	Ei tööta	eesti	M	35-39	Valgamaa	
		vene	M	45-49	Harjumaa	
4. Puuduv töövõime, esmakordselt käinud hindamisel	Töötab	vene	N	60-64	Harjumaa	
		vene	M	55-59	Ida-Virumaa	
		eesti	N	50-54	Võrumaa	
		eesti	N	40-44	Valgamaa	
	Ei tööta	eesti	M	45-49	Tartumaa	
		eesti	M	30-34	Tartumaa	
		eesti	M	30-34	Tartumaa	
	vene	M	60-64	Harjumaa		
5. Puuduv töövõime, hinnatud endisest suuremaks	Töötab	vene	N	55-59	Harjumaa	
		eesti	N	50-54	Põlvamaa	
	Ei tööta	vene	N	60-64	Ida-Virumaa	
		eesti	M	55-59	Pärnumaa	
6. Puuduv töövõime, hinnatud endisega samaks	Töötab	eesti	M	50-54	Harjumaa	
		eesti	M	25-29	Harjumaa	
	Ei tööta	eesti	N	40-44	Tartumaa	
		vene	M	35-39	Tartumaa	
7. Töövõimetuspensionärid, kes said uue süsteemi hindamise tulemusena otsuse, et nende töövõime ei ole vähenenud		eesti	N	40-44	Lääne-Virumaa	
		eesti	M	35-39	Pärnumaa	
		eesti	N	55-59	Viljandimaa	
		vene	M	40-44	Harjumaa	
8. Töövõimetuspensionärid, kes loobusid ise uues süsteemis hindamisest		eesti	M	20-24	Lääne-Virumaa	
		eesti	M	50-54	Ida-Virumaa	

Süsteemi vaates ei väljenda vähenenud töövõimet põhjustav haiguse põhidiagnoos väga täpselt inimese tegevuspiiranguid, mis takistavad töövõimet. Seetõttu registreeritakse töövõime vähenemise hindamisel inimese töötamist raskendavad tegevuspiirangud. Tegevuspiirangute meetodika on TVH meetodikasse kasutusele võetud reformiga ning seda meetodikat on pidevalt täiustatud. Registriandmete kirjeldav statistika näitas, et seitsmest tegevuspiirangu liigist on peamiselt nii OTV-d kui PTV-d kogenud liikumisega seotud piiranguid (vt Tabel 7), sarnaseid tendentse on näha ka lõppvalimis intervjueeritutel.

Tabel 7. Süvaintervjuel osalenud inimeste tegevuspiirangud registriandmetes

Tegevuspiirangud	OTV	PTV	Süsteemist väljunud
1. Liikumine	12	14	3
2. Käeline tegevus	5	11	3
3. Suhtlemine	1	6	
4. Enesehooldus	4	6	
5. Kohanemine	4	7	
6. Õppimine	3	7	
7. Inimestevahelised suhted	3	4	
8. Piirangute info puudub			2
Kokku vaatluseid registri järgi	16	16	6

Intervjuud salvestati edasiseks töötamiseks. Kogutud materjalist tervikliku ülevaate saamiseks lugesid anonümiseeritud intervjuude esmatasandi analüüse uuringumeekonna liikmed. Edasi toimus analüüs koostöö vormis: antropoloogid kohtusid analüüsisessioonides, et temaatilises analüüsis intervjuudest esile kerkinud teemad ja suured mustrite kategooriad läbi arutada.

6 Registriandmete koosseis ja standardtabelite koostamise metoodika

6.1 Registriandmete kasutamise eesmärk

Ühendatud registriandmeid kasutatakse töövõimereformi kirjeldamiseks selles ulatuses, mida registriandmed võimaldavad, tellija soovi kohaselt registriandmete standardtabelite koostamiseks, mõjuhindangute arvutamiseks, TVR FM 2020. aasta seireandmete uuendamiseks. Analüüsi tegemiseks päriti ja ühendati SKA, TK, EHIS-e ja RR-i andmed pseudo-id tunnuse (tellija lähteülesandes ja AKI taotluses nimetatud ka kui isiku unikaalne kood ehk UID) kaudu statistiliseks koondandmestikuks. SKA-st päriti püsiva töövõimetuse, tõise sissetuleku ja puude andmed, TK-st töövõime hindamise, vähenenud töövõime ja töötuse, EHIS-est hariduse ja RR-ist elukoha ja hariduse andmed. Registriandmed võimaldavad kirjeldada sihtrühmade sotsiaaldemograafilist koosseisu, tööturukäitumist, osalemist teenustel ja töövõime hindamisi. Registriandmete kasutamiseks ja sidumiseks taotleti uuringule Andmekaitse inspeksioonist luba.

Siinkohal on esmalt toodud registritest saadud andmete koosseis ja seejärel kirjeldatud andmete ettevalmistamist ja puhastamist ning registriandmete standardtabelites kajastuvate tunnuste täpsemat sisu. Standardtabelite mõistmiseks on seega esmalt soovitatav tutvuda siinse registriandmete kirjeldusega.

6.2 Andmete koosseis

6.2.1 Töötukassa registrid (EMPIS ja TETRIS)

Töövõime hindamise andmestik (*tk_vtv_hindamised*). Andmestik on kõik töövõime hindamise taotlused, mis esitati aastatel 2016-2020 ja mille alusel tehti hindamisotsus, kas töövõime on puuduv, osaline või pole vähenenud. Igale otsusele on märgitud:

- pseudo-id
- taotleja sugu ja sünniaeg
- taotluse esitamise kuupäev
- otsuse kinnitamise kuupäev
- otsusega määratud töövõime ulatus
- otsuse alguse ja lõpu kuupäevad
- otsuse tegeliku lõpu kuupäev (juhul kui periood lõppes mingil põhjusel varem, näiteks surma, pensioni või uue otsuse tõttu)
- hindamisega tuvastatud piirangud tegevusele
- põhidiagnoos ja kõik kaasuvad diagnoosid

Töötutoetus (*tk_tootutoetused*). Kõigi sihtrühma kuuluvate isikute (töövõime hindamise andmestikust kajastatud isikud) töötutoetuse maksed aastatel 2016-2020:

- pseudo-id
- toetuse perioodi algus ja lõpp
- toetuse suurus

Tööturuteenused (*tk_teenused*). Teenustel osalemise andmed alates 2012. aastast:

- pseudo-id
- teenus
- teenuse algus ja lõpp

Töötuna arvelolekud (*tk_tootud*). Töötuna arveloleku andmed alates 2012. aastast:

- pseudo-id
- arveloleku algus ja lõpp

Töövõimetoetuse määramised (*tk_tvt_maaramised*). Määratud töövõimetoetused aastatel 2016-2020:

- pseudo-id
- perioodi alguse, lõpu ja tegeliku lõpu kuupäevad
- algne ja tegelik päevamäär
- tähtaegne/ennetähtaegne
- lõppemise põhjus

Töövõimetoetuse maksed (*tk_tvt_maksed*). Maksed aastatel 2016-2020 kuude lõikes:

- pseudo-id
- makse kuupäev
- kas tegemist oli vähendatud maksega
- makse suurus
- makse liik

6.2.2 Sotsiaalkindlustusameti registrid (SKA)

Töövõimetoetuse andmed (*ska_toovoimetused*). Töövõimetoetuste määramised perioodil 2011-2020:

- pseudo-id
- määramise otsuse aasta ja kuu
- määratud töövõimetoetuse kehtivuse alguse aasta ja kuu
- määratud töövõimetoetuse kehtivuse lõpu aasta ja kuu
- määratud töövõimetoetuse määr (protsent)
- kas tegemist oli korduva või esmase määramisega
- põhidiagnoos

Sihtrühma sotsiaalmaks (*ska_sotsiaalmaksud*). Sihtrühma kuuluvate isikute (nii SKA kui TK vähenenud töövõimega isikud) sotsiaalmaksu summad aastatel 2011-2020 kuude lõikes:

- pseudo-id
- aasta ja kuu
- sotsiaalmaksu liik
- sotsiaalmaksu summa

Sihtrühma pensionid (*ska_pensionid*). Sihtrühma kuuluvate isikute (nii SKA kui TK vähenenud töövõimega isikud) pensionide maksed ja pensionide liigid aastatel 2011-2020 kuude lõikes:

- pseudo-id
- sugu, sünniaasta ning kuu, surmakuupäev
- pensioni liik
- määratud pensioni summa
- määratud perioodi algus ja lõpp
- aasta ja kuu

Sihtrühma lisanduvad isikuandmed (*ska_lisa_sotsdem*). Sihtrühma kuuluvate inimeste, kes töövõimetuspensionari ei saa (töövõimetuspensionäride isikuandmed on pensionide andmestikus), sotsiaaldemograafilised andmed:

- pseudo-id
- sugu, sünniaasta ning kuu, surmakuupäev

Sihtrühma puuded (*ska_puuded*). Sihtrühma kuuluvatele isikutele määratud puudeperioodid, mis hõlmavad aastaid 2011-2020:

- pseudo-id
- perioodi algus ja lõpp
- puude raskusaste

Võrdlusgrupi isikuandmed (*ska_vg_isikud*). Võrdlusgruppi kuuluvate isikute sotsiaaldemograafilised tunnused:

- pseudo-id
- sugu, sünniaasta ning kuu, surmakuupäev

Võrdlusgrupi sotsiaalmaksu andmed (*ska_vg_sotsiaalmaks*). Võrdlusgruppi kuuluvate isikute sotsiaalmaksu summad aastatel 2011-2020 kuude lõikes:

- pseudo-id
- aasta ja kuu
- sotsiaalmaksu liik
- sotsiaalmaksu summa

6.2.3 Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS)

EHIS haridus (*ehis_haridus*). Aastatel 2011-2020 tasemeõppes osalenud isikute (nii sihtgrupp kui võrdlusgrupp) hariduse andmed:

- pseudo-id
- õpestaatus muutus:
 - sisseastumine
 - lõpetamine
 - katkestamine
 - akadeemilise või õppepuhkuse algus
 - akadeemilise või õppepuhkuse lõpp

- õppestaatus muutumise kuupäev
- õppetase
- kõrgeim lõpetatud haridus 2011. aastal

6.2.4 Rahvastikuregister (RR)

Elukohad (*rr_elukohad*). Sihtgrupi ja võrdlusgrupi Rahvastikuregistri järgsed elukohad:

- pseudo-id
- elukoha riik
- elukoha maakond
- elukoha alguse ja lõpu kuupäev
- elukoha staatus

RR haridus (*rr_haridus*). Sihtgrupi ja võrdlusgrupi Rahvastikuregistri järgne haridustase 2021. a novembri seisuga:

- pseudo-id
- haridustase

6.3 Andmete ja tunnuste ettevalmistus

6.3.1 Uuringu sihtgrupp

Uuringuks päriti andmed aastate 2011-2020 kohta. Uuringu sihtrühm hõlmas isikuid, kes olid eelnimetatud perioodi jooksul vähenenud töövõimega või püsivalt töövõimetud. Igal vaatlusaastal arvestati vaid neid sihtgruppi kuuluvaid isikuid, kes olid vastava aasta alguse seisuga 15-65-aastased ja ei olnud surnud. Kuigi töövõime vähenemise hindamist saab taotleda alates 16. eluaastast, siis aasta alguse seisuga tuli kaasata ka 15-aastased, kes said aasta jooksul 16-aastaseks.

Lisaks uuringu sihtgrupile kasutati mõjude hindamiseks võrdlusgruppi, mis moodustati 15-65-aastastest Eesti elanikest, kes ei kuulunud sihtgruppi, st kes polnud perioodil 2011-2020 taotlenud püsiva töövõimetuse, osalise ega puuduva töövõime hindamist.

6.3.2 Vanus ja surm

Vanus on igal aastal arvatud sünniaja põhjal aasta alguse seisuga. Analüüsis kasutatakse allolevas tabelis toodud vanusegrupe.

Tabel 8. Registriandmete analüüsis kasutatud vanuserühmad

Vanusegrupp 1	Vanusegrupp 2	Vanusegrupp 3	Vanusegrupp 4
15-19	15-29	15-24	15-49
20-24		25-54	
25-29	30-39		
30-34			
35-39			
40-44	40-49		
45-49			
50-54	50+		50-65

Vanusegrupp 1	Vanusegrupp 2	Vanusegrupp 3	Vanusegrupp 4
55-59		55+	
60-65			

Märkus: Vanusegrupe on kontrollitud surmade andmetega. Surmad on arvestatud iga aasta lõpu seisuga.

6.3.3 Haridus

Hariduse info põhineb Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) ja Rahvastikuregistri (RR) andmetel. EHIS kajastab õppeinfot alates 2011. aastast ning võimaldab määrata vaatlusperioodil (2011-2020) sihtgruppi kuuluvate isikute õppimises osalemise ning nendel, kes õppes osalesid, kõrgeima haridustaseme. RR-i hariduse andmed võimaldavad määrata kõrgeima haridustaseme 2021. a novembri seisuga. Seega on perioodi jooksul õppes osalenud isikute kõrgeim haridustase igal vaatlusaastal EHIS-es olemas ning isikute, kes perioodil õppes ei osalenud ja kelle haridus seega perioodi jooksul ei muutunud, kõrgeim haridustase on kõigil vaatlusaastatel tagasiulatuvalt tuletatud RR-i andmetest. Siiski tuleb arvestada, et RR-i andmed ei ole täielikud ning nende kvaliteet on kohati küsitav, mis tähendab, et umbes kolmandikule sihtgrupist ei ole võimalik kõrgeimat haridustaset määrata. Samuti ei kajastu EHIS-es välismaal õppimine, mistõttu ei ole õppes osalemise andmed täielikud.

EHIS-e andmetel moodustati igale andmestikus olevale isikule tasemeõppe õppeperioodid, mis algavad sisseastumise või akadeemilise või õppepuhkuse lõpuga ja lõpevad lõpetamise, katkestamise või akadeemilise või õppepuhkuse algusega. Õppeperioodid on sisendiks allpool nimetatud tunnustele.

Kõrgeim lõpetatud haridustase. Kõrgeim lõpetatud haridustase on määratletud kolme taseme kaudu:

- alg- või põhiharidus (ISCED 0-2)
- keskharidus (ISCED 3-4)
- kõrgharidus (ISCED 5-8)

EHIS-e andmetel määrati lõpetatud õppetasemete alusel igaks vaatlusaastaks kumulatiivselt kõrgeim haridustase (kui näiteks isik lõpetas 2011. a kõrgharidustasemel õppe, siis olenemata järgnevatel aastatel osaletud õppe tasemetest määrati tema kõrgeimaks haridustasemeks kõrgharidus).

Aastateks, mil mingi taseme õpe kestis ja sellele eelnevateks aastateks, mil isik õppes ei osalenud, määrati kõrgeimaks tasemeks tasemeõppes osalemise eelduseks olev haridustase (nt kui isik omandab kõrgharidust, siis see eeldab keskhariduse olemasolu).

Isikutele, kes ei osalenud aastatel 2011-2020 tasemeõppes ja kes ei olnud EHIS-e andmestikus, määrati aastateks 2011-2020 kõrgeimaks haridustasemeks RR-i andmestikus olev 2021. aasta kõrgeim haridustase.

Haridustasemeid korrigeeriti vanuse järgi nii, et vaatlusaastal noorematel kui 18-aastastel sai kõrgeimaks tasemeks olla alg- või põhiharidus (ISCED 0-2) ning noorematel kui 21-aastastel sai kõrgeimaks tasemeks olla keskharidus (ISCED 3-4).

Õppimises osalemine

EHIS-e tasemeõppe perioodide andmestik ja TK tööturuteenuste andmestik on aluseks õppimises osalemise tunnuse moodustamisele. TK tööturuteenustest käsitleti tööturukoolitustena tööturukoolitust töötutele ja tööotsijatele (sh kutseksam) ja tööturukoolitust koolituskaardiga töötavatele.

Vaatlusaasta jooksul õppes osalemine on määratletud järgmiste õpestaatuste kaudu:

- osalenud tasemeõppes aasta jooksul - vähemalt üks tasemeõppe periood jäi vaatlusaasta sisse
- osalenud tööturukoolitustel aasta jooksul - vähemalt üks tööturukoolitus jäi vaatlusaasta sisse
- osalenud nii tasemeõppes kui tööturukoolitusel aasta jooksul - vähemalt üks tasemeõppe periood ja vähemalt üks tööturukoolitus jäid vaatlusaasta sisse
- pole osalenud õppes - mitte ükski tasemeõppe periood ega tööturukoolitus ei jäänud vaatlusaasta sisse

6.3.4 Elukoht

Isikute elukoha info tuleneb RR-i andmestikust ja on ajaliselt määratletud elukoha alguse ja lõpu kuupäevadega. Neist kuupäevadest moodustati isikute lõikes elukohtade perioodid ja igale isikule määrati elukoha maakond vaatlusaasta alguse seisuga. Sealjuures lähtuti järgmistest printsiipidest:

1. Kui isikul on mitu sama kuupäevaga elukoha algust, siis lähtuti hilisema lõpuga elukohast.
2. Kui elukoha perioodil ei ole lõpu kuupäeva märgitud, arvestati selleks järgmise elukoha alguse kuupäev.
3. Kui elukoha perioodi lõpukuupäev on hilisem kui järgmise perioodi alguskuupäev, määrati lõpukuupäevaks järgmise perioodi alguskuupäev.
4. Perioodid, mille algus ja lõpp olid samad, jäeti andmestikust välja.
5. Vaatlusaastate jaoks, mis ei kattunud ühegi elukoha perioodiga:
 - a. sisustati elukoht edasiulatuvalt esimese olemasoleva eelneva aasta elukohaga
 - b. sisustati elukoht tagasiulatuvalt esimese olemasoleva järgneva aasta elukohaga

Sarnaselt RR-i kõrgeima haridustaseme andmetega on ka elukoha andmed kohati puudulikud ning ei kata kogu sihtrühma.

Ettevalmistatud elukoha andmestiku põhjal moodustati igale isikule iga aasta jaoks elukoha maakonna tunnus.

Elukoha maakond

Elukoha maakondade tunnuse alusel moodustati ka elukoha piirkonna tunnus:

Elukoha piirkond

- Põhja-Eesti (Harjumaa)
- Lõuna-Eesti (Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond)

- Kesk-Eesti (Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond)
- Lääne-Eesti (Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond)
- Kirde-Eesti (Ida-Viru maakond)

6.3.5 Tõine tulu ja hõive

Tõise tulu arvutamise aluseks on SKA riiklikus pensioniregistris kajastatud sotsiaalmaksu summad. Eristatud on töandja makstud sotsiaalmaks teiselt tulult, vähenenud töövõimega inimeste eest ja laevapere liikme soodustusega (20% brutotöötasult). Eeldatakse, et sotsiaalmaks on alati arvatud inimese brutosissetuleku pealt. Reaalselt ei pruugi see alati nii olla. Näiteks kui vähenenud töövõimega isiku brutotöötasu on väiksem kui sotsiaalmaksu minimaalne kuumäär, siis riik arvestab tema eest sotsiaalmaksu makstes ikkagi minimaalset kuumäära.

Tõine tulu arvutatakse järgnevalt:

- Kõikide sotsiaalmaksu liikidel arvutatakse nende aluseks olev brutotulu (teiselt tulult makstud sotsiaalmaks ja vähenenud töövõimega inimeste eest makstav sotsiaalmaks 33% brutotasust, laevapere liikme soodustusega sotsiaalmaks 20% brutotasust).
- Isiku kõik ühes kuus laekunud brutotulud summeeritakse kuude lõikes.

Tõise tulu alusel arvutatakse järgmised hõivet ja tulu iseloomustavad tunnused:

Keskmine deklareeritud tõine tulu kuus

- Iga isiku kuised tulud summeeritakse aasta lõikes ning jagatakse 12-ga, mislõibi leitakse isiku aasta keskmine kuine tulu.
- Aasta keskmise kuise tulu alusel moodustatakse tulugrupid:
 - tulu puudub
 - 1 euro - alla alampalk
 - alampalk - 1000 eurot
 - 1001 - 1500 eurot
 - 1501 - 2000 eurot
 - 2001 - 3000 eurot
 - 3001 eurot või enam
- Alampalk arvestatakse igal vaatlusaastal eraldi lähtudes konkreetse aasta töötasu alammäärast.

Töölane staatus kuude järgi, mil aasta jooksul deklareeriti tõist tulu

- Iga isiku igal vaatlusaastal loetakse kokku kuud, mille jooksul ta teenis brutotulu rohkem kui 0 eurot.
- Töökuude arvust lähtudes moodustatakse töökuude grupid:
 - tulu puudub - kui aasta jooksul oli 0 töökuud
 - 1 kuu aastas
 - 2-3 kuud aastas
 - 4-6 kuud aastas
 - 7-9 kuud aastas

- 10-12 kuud aastas

Töölane staatus (aasta lõpu seisuga deklareeritud töise tulu ja registreeritud töötuse staatusel)

- igal sihtrühmas oleval isikul määratakse tema registreeritud töötuse staatus iga vaatlusaasta lõpu seisuga (TK töötuna arveloleku andmestik)
- igal sihtrühmas oleval isikul määratakse tema töise tulu teenimine iga vaatlusaasta lõpu seisuga
- igale isikule määratakse tema töölane staatus iga vaatlusaasta lõpu seisuga:
 - Hõivatud - isik teenis detsembris töist tulu ja ei olnud aasta lõpu seisuga registreeritud töötu
 - Töötu - isik oli aasta lõpu seisuga registreeritud töötu
 - Muu - isik ei olnud aasta lõpu seisuga registreeritud töötu ja ei teeninud detsembris töist tulu

Eraldi määrati FIE tulu teenimine igal vaatlusaastal, mille aluseks võeti FIE sotsiaalmaksu tasumine sel aastal. Lähtuti eeldusest, et FIE sotsiaalmaks on alati 33% FIE brutotulust. Sellest tulenevalt määrati iga isiku jaoks FIE tulu suurus ning moodustati tunnus:

FIE tulu teenimine vaatlusaastal

- Isik teenis vaatlusaastal FIE tulu

6.3.6 Töövõime ulatus (TK)

Isiku töövõime ulatuse määratlemisel lähtuti töövõime hindamise andmestikust ja hindamisotsuse kehtivuse alusel moodustatud vähenenud töövõime ulatuse perioodidest. Igale hindamisele on andmestikus taotluse esitamise kuupäev, otsuse kinnitamise kuupäev, otsuse alguse kuupäev, otsuse lõpu kuupäev ja otsuse tegeliku lõpu kuupäev (juhul kui periood lõpeb mingil põhjusel varem). Otsuse alguse ja tegeliku lõpu kuupäevade alusel defineeriti iga isiku jaoks töövõime ulatuse perioodid.

Registripõhiseid andmeid kontrolliti ja vajadusel korrigeeriti, et tagada isiku iga perioodi unikaalsus (isik ei saa samal ajal olla erineva töövõime ulatusega). Sealjuures lähtuti järgnevatest printsiipidest:

1. Kui isikul oli mitu kirjet sama taotluse esitamise kuupäevaga, siis kaasati analüüsi vaid hilisema otsuse kinnitamise kuupäevaga kirje.
2. Kui isikule määratud vähenenud töövõime otsuse lõpu kuupäev oli hilisem kui tema järgmise otsuse alguskuupäev, siis arvestati esimese otsuse lõpuna järgmise otsuse algust.
3. Kui isik suri enne otsuse lõppu, siis arvestati otsuse lõpuna tema surmakuupäeva.
4. Kui otsuse lõpp oli algusega samaaegne või sellest varasem, siis jäeti otsus andmetest välja (isik suri enne otsuse algust või talle määrati kordushindamine, mis tühistas eelneva otsuse).

5. Kui hindamise tulemusel hinnati isik töövõimeliseks, siis määrati tema töövõime ulatuseks *töövõime ei ole vähenenud* ja selle perioodi lõpuks hindamise aasta lõpp või juhul kui sama aasta sees toimus teine hindamine, mis päädis teise otsusega, siis järgmise otsuse alguskuupäev.

Töövõime ulatuse perioodide alusel moodustati aastate 2016-2020 jaoks isikute töövõimestaatust kirjeldavad tunnused:

Töövõime vähenemise määr aasta jooksul

- Isiku iga vaatlusaasta iga töövõime ulatuse viimane periood (isikul võib vaatlusaasta jooksul olla mitu erinevat töövõime ulatust, kuid iga ulatuse puhul arvestatakse viimast).
- Töövõime ulatused on:
 - Osaline töövõime
 - Puuduv töövõime
 - Töövõime ei ole vähenenud

Töövõime ulatus aasta lõpu seisuga

- Iga vaatlusaasta töövõime ulatused, mille perioodid kattuvad aasta lõpuga (isikul saab aastas olla vaid üks töövõime ulatus).
- Töövõime ulatused on:
 - Osaline töövõime
 - Puuduv töövõime
 - Töövõime ei ole vähenenud
- Kui isik hinnati aasta jooksul töövõimeliseks ja pärast seda ei toimunud vaatlusaasta jooksul järgmist hindamist, siis määrati aasta lõpu seisuga isiku töövõime ulatuseks *töövõime ei ole vähenenud*.

Iga töövõimestaatuse aluseks oleva töövõime ulatuse perioodiga on seotud konkreetne töövõime hindamise otsus, millega omakorda on seotud otsusega kaasnev põhidiagnoos ja tegevuspiirangud. Diagnoosid ja tegevuspiirangud on otsuse töövõime ulatuse perioodi põhised. See tähendab, et tunnusel *töövõime vähenemise määr* võib isikul olla aasta jooksul mitu diagnoosi või piirangute komplekti, kuid tunnuse *töövõime ulatus aasta lõpu seisuga* vaid üks diagnoos või piirangute komplekt. Diagnoosidest ja piirangutest moodustati tunnused:

Põhidiagnoos sellel aastal kehtiva puuduva või osalise töövõimega inimestel

Peamine töötamist raskendav terviseprobleem või tegevuspiirang sellel aastal kehtiva puuduva või osalise töövõimega inimestel

- Tegevuspiirangud on jaotatud eraldi tunnusteks, kuna ühe otsusega võib kaasneda rohkem kui üks piirang:
 - liikumine
 - käeline tegevus
 - teabe edasiandmine ja vastuvõtmine (kuni 1.03.2020 oli nimetus “suhtlemine: nägemine, kuulmine, kõnelemine”)

- teadvusel püsimine ja enesehooldus
- õppimine ja tegevuste sooritamine
- muutustega kohanemine ja ohu tajumine
- suhtlemine (kuni 1.03.2020 oli nimetus: "inimestevaheline lävimine ja suhted")

Tegevuspiirangute arv

- 1 tegevuspiirang
- 2 erinevat tegevuspiirangut
- 3 või enam erinevat tegevuspiirangut

6.3.7 Töövõimetuse määr (SKA)

Isiku töövõimetuse määra määratlemisel lähtuti töövõimetuste andmestikust ja töövõimetuse kehtivuse alusel moodustatud töövõimetuse perioodidest. Igal määramisel oli andmestikust määramise otsuse, alguse ja lõpu aeg (kuu täpsusega). Alguse ja lõpu alusel defineeriti iga isiku jaoks töövõimetuse määrade perioodid.

Registripõhiseid andmeid kontrolliti ja vajadusel korrigeeriti, et tagada isiku iga perioodi unikaalsus (isik ei saa samal ajal olla erineva töövõime ulatusega) ja kooskõlalikus töövõime ulatuste perioodidega (isik ei saa samal ajal olla töövõimetuse määraga ja töövõime ulatusega). Sealjuures lähtuti järgnevatest printsiipidest:

- Analüüsist jäeti välja määramised, mille puudus algus ja lõpp.
- Kui isikul oli mitu sama algusega määramist, siis kaasati analüüsi hilisema otsusega määramine.
 - Kui ka otsused olid samaaegsed, siis kaasati analüüsi suurema töövõimetuse määraga otsus.
 - Kui ka töövõimetuse määrad olid samad, siis kaasati analüüsi hilisema lõpuga määramine (või kui ka see oli sama, siis juhuslik).
- Kui isiku määramise lõpp oli hilisem kui tema järgmise määramise algus, siis arvestati esimese määramise lõpuna järgmise määramise algust.
- Kui isikule määrati töövõimetuse määraks 0%, siis arvestati perioodi lõpuks määramise aasta lõpp või juhul kui sama aasta sees toimus teine määramine, mis päädis teise määraga, siis järgmise määramise alguskuupäev.
- Kui isiku töövõimetuse perioodi lõpp oli hilisem kui isiku esmase töövõime ulatuse perioodi algus, siis arvestati perioodi lõpuna töövõime ulatuse perioodi alguskuupäeva.

Iga töövõimetuse määramisega kaasneb töövõime vähenemise protsent. Määramiste perioodide töövõime vähenemise protsendid taandati protsendigruppideks:

- 0%
- 10-30%
- 40-60%
- 70-80%
- 90-100%

Töövõimetuse määra perioodide alusel moodustati töövõimetuse protsendigruppe kasutades aastate 2011-2020 jaoks isikute töövõimetuse staatust kirjeldavad tunnused:

Püsiva töövõimetuse protsent aasta jooksul

- Iga isiku iga vaatlusaasta iga protsendigrupi viimane töövõimetuse määramine (isik võib aasta jooksul kuuluda mitmesse protsendigrupi).
- Töövõimetuse protsendigrupid on:
 - 0%
 - 10-30%
 - 40-60%
 - 70-80%
 - 90-100%

Püsiva töövõimetuse protsent aasta lõpu seisuga

- Vaatlusaasta töövõimetuse protsendigrupid, mille perioodid kattuvad aasta lõpuga (isikul saab olla vaid üks töövõimetuse protsendigrupp).
- Töövõimetuse protsendigrupid on:
 - 0%
 - 10-30%
 - 40-60%
 - 70-80%
 - 90-100%
- Kui isikule määrati töövõime vähenemise määraks 0% ja pärast seda vaatlusaasta jooksul järgmist määramist ei toimunud, siis määrati aasta lõpu seisuga isiku töövõime vähenemise määraks 0%.

Iga töövõimestaatuste aluseks oleva töövõimetuse määra perioodiga on seotud konkreetne töövõimetuse määramine, millega omakorda on seotud määramisega kaasnev põhidiagnoos. Diagnoosid on määramise põhised. See tähendab, et tunnusel *püsiva töövõimetuse protsent* võib isikul olla aasta jooksul mitu diagnoosi, kuid tunnusel *püsiva töövõimetuse protsent aasta lõpu seisuga* vaid üks diagnoos. Diagnoosidest moodustati tunnus:

Põhidiagnoos sellel aastal kehtiva püsiva töövõimetusega inimestel

6.4 Vaatlusalused grupid (standardtabeli read)

Standardtabelis kajastatud sihtgrupid on valitud uurimisküsimustest lähtudes. Eeskätt seonduvad sihtgrupid deskriptiivse iseloomuga uurimisküsimustega (nt küsimused vähenenud töövõimega inimeste või töövõimeskeemist väljunud inimeste sotsiaaldemograafilise profiili kohta).

Töövõime kategooriatel (osaline või puuduv töövõime, püsiv töövõimetus) on standardtabelis eraldi grupid nii nendele inimestele, kes kuulusid vastavasse kategooriasse aasta lõpu seisuga, kui nendele inimeste, kes kuulusid vastavasse kategooriasse vähemalt vaatlusaluse aasta ühel päeval.

Kõigi standardtabelis esitatud gruppidel on standardtabelis esitatud summadest välja jäetud isikud, kes pole vanuserühmas 16-65 või kes pole aasta alguse seisuga elus. Samuti on jäetud isikuandmete kaitse eesmärgil tühjaks lahtrid, milles kajastuvad 10 või vähema inimese andmed.

Järgnevalt on esitatud standardtabelis toodud gruppide loetelu koos täpsustavate märkustega.

- **Püsiva töövõimetusega isikud, kellel oli aasta jooksul vähemalt ühel päeval püsiv töövõimetus kehtiva ekspertiisi otsuse järgi.** Sisaldab kõiki kehtiva püsiva töövõimetusega isikuid sõltumata töövõimetus protsendist või töövõimetus pensioni saamise faktist. Võib sisaldada ka isikuid, kellel on kehtiv töövõimetus ekspertiis, kuid kes saavad vanaduspensionini.
- **Puuduva töövõimega isikud, kellel oli vähemalt ühel päeval aastas puuduv töövõime kehtiva hindamisotsuse alusel.** Isikul võis aasta jooksul olla ka osaline töövõime või hindamisotsus, mille järgi ta töövõime ei olnud vähenenud.
- **Osalise töövõimega isikud, kellel oli vähemalt ühel päeval aastas osaline töövõime kehtiva hindamisotsuse alusel.** Isikul võis aasta jooksul olla ka puuduv töövõime või hindamisotsus, mille järgi ta töövõime ei olnud vähenenud.
- **Isikud, kelle püsiv töövõimetus lõppes perioodil 2017-2020 ja kes ei liikunud uude töövõime toetamise süsteemi (osutusid süsteemist väljajateks).** Grupis on nii need, kes said töövõimetus pensioni kui need, kes ei saanud. Grupis on ka isikud, kelle andmeid töötukassa töövõime hindamise andmestikus polnud (st isikud pole hindamist taotlenud).
- **Püsiva töövõimetusega isikud, kellel oli aasta viimase päeva seisuga püsiv töövõimetus kehtiva ekspertiisi otsuse järgi.** Iga töövõimetus protsendiga püsivalt töövõimetus sõltumata töövõimetus pensioni saamisest.
- **Puuduva töövõimega isikud, kellel oli aasta viimase päeva seisuga puuduv töövõime kehtiva hindamisotsuse alusel.** Isikul võis aasta jooksul olla ka osaline töövõime või hindamisotsus, mille kohaselt ta töövõime ei olnud vähenenud.
- **Osalise töövõimega isikud, kellel oli aasta viimase päeva seisuga osaline töövõime kehtiva hindamisotsuse alusel.** Isikul võis aasta jooksul olla ka puuduv töövõime või hindamisotsus, mille kohaselt ta töövõime ei olnud vähenenud.
- **Isikud, kellel oli aasta jooksul vähemalt ühel päeval kehtiv püsiv töövõimetus, osaline või puuduv töövõime.** Sealhulgas kõik püsivalt töövõimetus sõltumata töövõimetus protsendist või tegelike töövõimetus pensioni maksete saamisest.

- **Isikud, kellel oli aasta lõpu seisuga kehtiv püsiv töövõimetus, osaline või puuduv töövõime.** Sealhulgas kõik püsivalt töövõimetus saanud töövõimetusprotsendist või tegelike töövõimetuspensioni maksete saamisest.
- **Töötukassas töövõime hindamist (nii esmakordset kui korduvat) taotlenud isikud.** Aasta jooksul töövõime hindamist taotlenud unikaalsete isikute arv. Arvesse ei ole võetud hindamistaotlusi, mida ei võetud menetlusse.
- **Isikud, kes taotlesid esmakordselt töövõime hindamist töötukassas (sh ka varasemad püsivalt töövõimetus) ja kellel tuvastati osaline töövõime.** Isikud on kajastatud ainult sellel vaatlusaastal, millesse jäi esmakordse hindamise algus.
- **Isikud, kes taotlesid esmakordselt töövõime hindamist töötukassas (sh ka varasemad püsivalt töövõimetus) ja kellel tuvastati puuduv töövõime.** Isikud on kajastatud ainult sellel vaatlusaastal, millesse jäi esmakordse hindamise algus.
- **Isikud, kellel polnud viimase kahe aasta jooksul kehtivat püsivat töövõimetus ja kes taotlesid esmakordselt töövõime hindamist töötukassas.** Kaks aastat viitab ajale esmakordse hindamise otsuse alguskuupäeva ja viimase püsiva töövõimetus ekspertiisi lõpukuupäeva vahel.
- **Isikud, kellel oli viimase kahe aasta jooksul vähemalt ühel päeval olnud SKA-s tuvastatud kehtiv püsiv töövõimetus ja kes taotlesid esmakordselt töövõime hindamist töötukassas.** Kaks aastat viitab ajale esmakordse hindamise otsuse alguskuupäeva ja viimase püsiva töövõimetus ekspertiisi lõpukuupäeva vahel.
- **Isikud, kellel oli viimase kahe aasta jooksul vähemalt ühel päeval olnud SKA-s tuvastatud kehtiv püsiv töövõimetus, mille ulatus oli hiliseima ekspertiisi järgi 10% ja kes taotlesid esmakordselt töövõime hindamist töötukassas.** Kaks aastat viitab ajale esmakordse hindamise otsuse alguskuupäeva ja viimase püsiva töövõimetus ekspertiisi lõpukuupäeva vahel.
- **Eelmisega analoogne: töövõimetus 20-100%**
- **Uuest skeemist väljujad ehk isikud, kellel on töötukassas varem tuvastatud osaline või puuduv töövõime, kuid aasta lõpu seisuga on viimasest OTV või PTV lõpust möödunud vähemalt üks aasta ja vaatlusaasta jooksul isik kas ei ole taotlenud hindamist või on taotlenud, kuid tal pole tuvastatud töövõime vähenemist.** Isikud on vaatlusaasta seisuga olnud uuest skeemist väljas vähemalt üks aasta ning neil pole vaatlusaastal töövõime vähenemist olnud.
- **Töövõimetuspensionärid kehtiva töövõimetusega vanaduspensionieani, kes pole taotlenud töövõime hindamist.** Töövõimetuspensioni saavad inimesed, kelle püsiva töövõimetus määr on vähemalt 40%. Kõik isikud püsiva töövõimetusprotsendiga vähemalt 40%, kelle pensioniiga pole aasta esimese päeva seisuga veel saabunud, saavad tegelike töövõimetuspensioni maksete saamisest.

- **Töövõimetuspensionärid kehtiva töövõimetusega vanaduspensionieani, kes pole taotlenud töövõime hindamist ja pole vaatlusaasta seisuga veel läinud vanaduspensionile ega ennetähtaegsele vanaduspensionile.** Kõik isikud püsiva töövõimetuse protsendiga vähemalt 40%, kelle pensioniiga pole aasta viimase päeva seisuga veel saabunud, sõltumata tegelike töövõimetuspensioni maksete saamisest.
- **Endised töövõimetuspensionärid, kellel ei tuvastatud töötukassas töövõime vähenemist.** Kõik isikud püsiva töövõimetuse protsendiga vähemalt 40%, sõltumata tegelike töövõimetuspensioni maksete saamisest, kelle viimane püsiv töövõimetus lõppes 2016. a lõpus või hiljem ning kes vastasid järgnevale kriteeriumitele
 - taotlesid vähemalt ühel korral töövõime hindamist
 - vähemalt ühel korral oli hindamise tulemuseks, et töövõime ei ole vähenenud
 - ei tuvastatud ühelgi korral perioodil 2016-2020 osalist ega puuduvat töövõimet

Iga vaatlusaasta kohta on esitatud isikud aastal, mil nad taotlesid esmakordselt töövõime hindamist, aga järgnevatel aastatel mitte.
- **Isikud, kellele antud aastal kehtinud töövõimetuse või vähenenud töövõime aluseks olevate diagnooside hulgas on olnud hingamiseldite haigused.** Isikutel võis olla sellele diagnoosile lisaks ka teisi diagnoose.
- **Eelmisega analoogne: teised diagnoosid**
- **Isikud, kelle antud aastal kehtinud töövõimetuse või vähenenud töövõime aluseks olevate tegevuspiirangute hulgas on esinenud enesehoolduse piirang.** Isikutel võis sellele piirangule lisaks olla ka teisi tegevuspiiranguid.
- **Eelmisega analoogne: teised tegevuspiirangud**

7 TVR-i finantsmudeli metoodika

TVR-i eesmärkide 1–3 hindamiseks, inimeste uue süsteemiga liitumise ja püsiva töövõimetuse süsteemist vähenenud töövõime süsteemi liikumise info ning tulude ja kulude koondamiseks, jälgimiseks ja prognoosimiseks koostas Centar Sotsiaalministeeriumi tellimusel TVR-i finantsmudeli (TVR FM) (Centar 2016⁸).

TVR FM on Exceli-põhine inimeste voogude ja kulu-tulu mudel nii reformi kirjeldamiseks kui alternatiivseks olukorraks, kui reformi poleks tehtud. Reformi kirjeldab mudeli reformistsenaarium (RS) ja alternatiivset olukorda, kus reformi poleks tehtud ja jätkunud oleks reformieelne püsiva töövõimetuse lahendus, baasstsenaarium (BS). Baasstsenaariumis pikendatakse reformieelset olukorda eeldades samasuguste trendide jätkumist, mis leidsid aset enne reformi ja kohandades voogude ning kulude suuruseid rahvastiku arvu ja hinnamuutustega. Mudeli RS-i hakati täitma iga-aastaselt seireandmetega ning tulevasteks aastateks koostati prognoosid. Käesolevas uuringus kasutatakse TVR FMi aastaid, mis on RS-i kohta täidetud seireandmetega. Enne käesolevat uuringut oli TVR FMi viimane täidetud seireaasta 2019. Käesoleva uuringu andmetel sisestati 2020. aasta seireandmed.

Kulude ja tulude arvestamise aluseks on inimeste vood süsteemi ja sellest välja. Inimeste arve ja voogusid arvestatakse aasta lõpu seisuga, mis ei võimalda arvestada aastasiseseid töövõime süsteemi sisenemisi ja sealt väljumisi (nt 6-kuuline vähenenud töövõime periood aasta kesksel). Mudel koostati püsivalt töövõimetute alamrühmale, kes oli TVR-i sihtrühmaks ehk kelle olukorda mõjutas TVR-i tegemine. Selle tõttu jäeti voogude arvestusest välja inimesed, kelle püsiv töövõimetus kehtis pensionieani ja inimesed, kellele maksti töövõimetuspensioni välislepingute alusel. Voogude moodulis eristati töövõime skeemi sisenejate seas uusi sisenejaid (inimesed, kes läksid töövõime hindamisele ja kellel polnud eelnevalt püsivat töövõimetus) ning püsivast töövõimetusest sisenejaid (inimesed, kes läksid töövõime hindamisele ja kes olid eelnevalt püsivalt töövõimetus). Töövõime hindamise taotlejatele prognoositi tõenäosuse alusel hindamise tulemus (osaline, puuduv töövõime või töövõime vähenemist ei tuvastatud), tööalane staatus. Voogudest väljumisi arvestati suremuse, pensionile mineku ja teise töövõime staatusesse liikumisega. Teistesse töövõimestaatusesse liikumine toimub läbi töövõime hindamise ning selle tulemusena võib inimene liikuda OTV-ks, PTV-ks või töövõime vähenemist ei tuvastata.

TVR-i kulude koondamiseks koostati teenuste ja toetuste (meetmed) nimekiri, mida käsitleti TVR-iga seotud meetmetena. Meetmete piiritlemisel tuli arvestada sellega, et lisaks otseselt püsivalt töövõimetusetele suunatud meetmetele muudeti mitmeid puuetega inimestele suunatud teenuseid ja toetusi. Kuna puue ja püsiv töövõimetus olid suurel määral kattuvad, aga mitte täielikult, siis oli vaja

⁸ Centar, 2016-2021 – Töövõimereformi finantsmudel ja Töövõimereformi finantsmudeli metoodika, tellija Sotsiaalministeerium

piiritleda, millised meetmed on TVR-i skoobis ja millised mitte. TVR-iga seotud meetmetena arvestati järgmised:

- mis kas tekkisid või kadusid reformi alguses
- millele prognoositi kasutajate arvu või kulude olulist muutust TVR-i tulemusena
- mida pakkuv asutus muutus

Kõikidele meetmetele määratleti sihtrühmad, elluviija ja rahastamisallikad. Sihtrühmad piiritleti järgmiste töövõime- ja tööturustaatuste kombinatsioonidega aasta lõpu seisuga:

1. Töövõimestaatused:
 - püsivald töövõimetu
 - osalise töövõimega
 - puuduva töövõimega
 - täielikult töövõimeliseks hinnatud (viimase aasta jooksul)
2. Tööhõivestaatused:
 - töötav
 - registreeritud töötu
 - TK aktiivsusega täitev mitteaktiivne
 - TK aktiivsusega mittetäitev mitteaktiivne
3. Puudestaatus:
 - puudega
 - puudeta

Rahastamisallikatena käsitletakse mudelis eraldi riigieelarvet, riigieelarve ESF kaasfinantseeringut, TK eelarvet, TK eelarvest ESF kaasfinantseeringut ja ESF finantseeringut.

Mudeli esimeses versioonis, mis koostati enne reformi käivitumist, kirjeldati iga meetme jaoks esimeseks või paariks prognoosiaastaks meetmes osalejate arv ja ühikukulud, kas varasema(te) aasta(te) põhjal, mil meetet kasutati või meetme elluviijate prognooside alusel uute meetmete põhjal, mille seireinfo puudus. Prognoosiaastate jaoks on mudelis eeldatud, et meetmes osaleb sama osakaal meetme sihtrühmast kui viimasel seireaastal ja seda osakaalu rakendatakse voogude põhjal prognoositud meetme sihtrühma kuulujate koguarvule. Ühikukulud prognoositi järgmisteks aastateks erinevate hinnaindeksitega vastavalt sellele, milline indeks vastava teenuse või toetuse suurust määrab. Meetmete seireinfo sisestati iga-aastaselt ja kui mõne meetme seireinfot ei laekunud, siis prognoositi meetme saajate arvud ja kulud varasema info alusel.

Kulusegmentidena eristatakse mudelis **otsekulusid**⁹, mis sisaldavad meetmega otseselt seotud toetuseid või korraldava asutuse jaoks väljast ostetud teenuseid. Osadele SKA teenustele oli võimalik lisada asutusesisesed **tööjõu- ja halduskulud**, mis kaasnevad teenuste pakkumisega otseselt või kaudselt. TK ei kaardistanud teenustega seoses asutusesiseseid tööjõu- ja halduskulusid, vaid andis

⁹ V.a. tulumaksusoodustused, mis rakenduvad puudega inimeste töö ja kodu vahelisele transpordile. Nendest kuludest puudub ülevaade, kuna süstemaatiliselt neid andmeid ei koguta.

udelisse TVR-i tõttu tekkinud täiendava tööjõuvajaduse ja seonduva kulude kasvu andmed. Teenuste **kogukuludes** kajastuvad nii otsekulud kui asutuse haldus- ja tööjõukulud. Kogukulude tõlgendamisel tuleb läbivalt meeles pidada, et need ei ole kõikidele teenustele täiel määral teada ja on seetõttu lünklikud.